

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40

Bankgiro: 4358.50.12840

Org. nr.: 970 089 748 NVA

Til regjeringen ved statsminister Erna Solberg og finansminister Siv Jensen

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref.	Vår kontaktperson	Dato
		2018/587-350.3	Martin Eggen	31.01.2018

STATSBUDSJETTET FOR 2019 – INNSPILL FRA NORSK ORNITOLOGISK FORENING

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) ble stiftet i 1957, og er en frivillig naturvernorganisasjon med hovedvekt på fugler og fuglevern. Fugler har samfunnsverdi gjennom de økosystemtjenestene de leverer, samtidig som de er gode indikatorer for naturen som helhet. Ved å bevare habitater og økosystemer som er viktige for fugler, bevarer vi et bredt spekter av biologisk mangfold på en effektiv måte.

Gjennom Biomangfoldkonvensjonen (CBD) har Norge forpliktet seg til å ta vare på det biologiske mangfoldet og bruke biologiske ressurser på en bærekraftig måte innen 2020. Myndighetenes egen miljøovervåking viser at vi ligger bak skjema for å nå disse målene, og at vi mister verdifull natur hvert år. Naturindeksen utarbeidet for 2015 viste en nedgang for siste femårsperiode både for hav, kyst, våtmark, fjell og åpent lavland.

Et grønt skifte forutsetter en aktiv naturvernpolitikk, og en bærekraftig balanse mellom god ivaretagelse av økosystemer og utnyttelse av fornybare ressurser. I St. meld. 14 Natur for livet (2015-2016), heretter kalt naturmangfoldmeldingen, skriver regjeringen: *«En forutsetning for å lykkes med det grønne skiftet er å ta vare på naturmangfoldet for nåværende og framtidige generasjoner. Med det grønne skiftet skal vi legge til rette for produksjon og forbruk med langt mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag. Gjennom vern og bærekraftig bruk skal vi sikre naturens leveranser av naturgoder for framtiden».*

Norge har alle muligheter for å lykkes med en økologisk bærekraftig omstilling av næringslivet. Dette forutsetter en klok politikk, slik at nasjonale og internasjonale mål for truet natur ivaretas. Våre innspill til statsbudsjettet for 2019 er verdifulle bidrag vi å sikre målene i norsk miljøpolitikk. Innspillene tar utgangspunkt i naturmangfoldmeldinga og våre forpliktelser gjennom Biomangfoldkonvensjonen (CBD).

For Norsk Ornitologisk Forening

Kjetil Aa. Solbakken, generalsekretær

KOPI:

Partigruppene på Stortinget
Klima- og miljødepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet

OPPSUMMERING AV HOVEDPUNKTER

1. Styrk vern og restaurering av våtmarker

Våtmark er den naturtypen som forsvinner hurtigst i verden. [Naturindeksen](#) for våtmark har vist en jevn tilbakegang i tilstanden for våtmark siden 1990. Det historiske tapet og det nåværende utbyggingspresset er stort. For å ivareta viktige økosystemtjenester fra våtmarker og redde truede arter tilknyttet våtmark, må innsatsen for bevarelse og restaurering styrkes kraftig. Over en tredjedel av Norges rødlistede fuglearter er tilknyttet våtmarker.

2. Mer kunnskap om norsk natur

For å kunne forvalte naturen og artene som lever der, må vi ha god kunnskap om artsmangfoldet i de aktuelle områdene. Kartlegging av arter og naturtyper er en forutsetning for kunnskapsbasert og treffsikker forvaltning og for å oppnå en bedring i levevilkårene for truede arter. Manglende kunnskap er spesielt knyttet til hvor naturmangfoldet finnes, men også hvordan ulike trusselfaktorer virker på sårbar natur.

3. Forbedre forholdene for truede arter gjennom handlingsplaner

For hundrevis av truede arter i Norge er det et behov for å få sammenstilt kunnskapen om trusler, slik at det kan foreslås og iverksettes konkrete tiltak som begrenser en negativ utvikling. Handlingsplaner med redningstiltak trengs. Hele 2 355 arter er truet i Norge. Likevel har Miljødirektoratet så langt bare utarbeidet handlingsplaner for 13 av dem. Statsbudsjettet må øke potten til truede arter og naturtyper. Slik forbedrer vi også alle økosystemtjenester.

4. Bekjempelsen av fremmede arter i norsk natur intensiveres

Fremmede arter er en av de store truslene mot naturlig flora og fauna. Mange av dem fortrenger stedegne arter, eller forårsaker andre typer skader. Enkelte steder kan fremmede arter spre seg over store områder, og dermed gjøre ekstra stor skade. Vi trenger flere handlingsplaner for bekjempelse av fremmede arter, og midler til å gjennomføre dem. Slik sikrer vi vårt stedegne naturmangfold.

5. Kompetanseheving i kommunal naturforvaltning

Kommunene er våre viktigste arealforvaltere. Riktige avveininger i plan- og byggesaker stiller høye krav til naturligfaglig kompetanse dersom naturmangfold og økosystemtjenester skal sikres i et langsiktig perspektiv. Kapasitet og naturfaglig kompetanse i kommunene må styrkes betraktelig dersom disse skal være en robust del av løsningen for ivaretagelse av norsk naturmangfold.

6. Fortsett den gode utviklingen for norske skoger

Naturindeksen for skog viser en forbedret tilstand. Men siden naturindeksen for skog fortsatt er den dårligste for alle økosystemer vi har i Norge, er det viktig at den positive trenden får fortsette, og at verne- og næringspolitikken legges opp deretter. Samtidig må restene av gammel skog (bare 2,4 % av skogen i Norge er over 160 år) vernes, slik at vi sikrer at den ikke hugges. Derfor må midlene til skogvern økes betraktelig i statsbudsjettet for 2019.

KONKRETE INNSPILL TIL STATSBUDEJETTET 2019

1. Styrk vern og restaurering av våtmarker

Den økologiske tilstanden til våtmarkene i Norge blir stadig svekket. Det innebærer større sårbarhet for klimaendringer, at viktige økologiske funksjoner blir redusert og at bestandene av allerede truede arter reduseres ytterligere.

Vern av våtmark

I alt 174 truede arter i Norge har våtmark som viktigste leveområde. Av totalt 16 ulike typer våtmark er 11 truet. Hele 34 fuglearter på den norske rødlista (av totalt 82) finnes i våtmark, inkludert sterkt truede arter som myrrikse og brushane. Våtmarkstyper som aktive marine elvedeltaer og bløtbunnsområder utgjør essensielle rasteområder for trekkfugler på vei nordover eller sørover, som får problemer når våtmarker forringes eller blir borte. Våtmarkene er biologisk sett høyproduktive områder, og leverer en lang rekke økosystemtjenester, inkludert funksjonsområder som oppvekststeder for fisk, vannrensing, flomdemping og vannregulering.

Miljødirektoratet har satt i gang arbeidet med å kartlegge muligheten for fylkesvise verneprosesser, såkalt suppleringsvern. Dette for å bedre ivaretagelsen av naturtyper og økosystemer som er mindre godt dekket av vern i dag. Utvidelser av eksisterende Ramsarområder og vern av [IBA-områder \(Important Bird and Biodiversity Areas\)](#) skal prioriteres. Større verneområder vil ivareta den økologiske funksjonen i økosystemene, og øke robustheten mot klimaendringer med mer ekstremvær.

[NINA-rapport 535, Naturfaglig evaluering av norske verneområder](#) påpeker at naturtypene innenfor ferskvann og våtmark har middels til dårlig vernedekning. Deltaområder og mudderbanker har særlig stort trusselnivå, samtidig som de er vitalt viktige for store mengder fugler og annet naturmangfold. I rapporten blir det slått fast at det er store mangler i vernet av deltaområder i Sør-Trøndelag og Nord-Norge, og at mudderbanker har et middels stort udekket vernebehov i hele landet.

Trusselnivået mot denne type areal er betraktelig, både langs vassdrag i lavlandet og langs kyst og fjord. Rapporten ["Bit for bit" utbygging i kystsonen Konsekvenser for natur og næring fra av NIVA, Havforskningsinstituttet og NIBR](#) ser på utbygningspresset langs Skagerakkysten, og konkluderer med at det er et høyt og mangfoldig press på kystsonen og de nære sjøområdene og strandsonen langs Skagerrak-kysten. De samme mønstrene finnes over hele landet, men med ulik intensitet. Myndighetens politikk, ei heller lovverket inkl. naturmangfoldloven, ser ut til å stoppe utviklingen. Den samlede belastningen på visse typer våtmarker, da deltaområder, mudderbanker og gruntvannsområder spesielt, er så stor at NOF mener det bør settes av en fast pott i statsbudsjettet hvert år frem til de resterende områdene er tilstrekkelig vernet. Stans i tilbakegangen for våre rødlistede våtmarksfugler vil være en viktig indikator på måloppnåelse.

- NOF anbefaler at Kap. 1420, post 32 gjøres om til en fast post i mange år fremover, og at det settes av 10 mill. kr til våtmarksvern årlig. Pengene vil i hovedsak gå til utbetaling av erstatning til grunneiere. Når anledningen byr seg er det viktig at Miljødirektoratet har midler tilgjengelig og et kontinuerlig, stående oppdrag. Klima- og miljødepartementet (KLD).

Våtmarksrestaurering for rødlistede arter

[Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet har laget en plan for økt restaurering av myr og annen våtmark som klimatiltak i perioden 2016–2020.](#) Planen skal gi reduserte klimagassutslipp, tilpasning til klimaendringene og bedring i økologisk tilstand. Selv om planen tar utgangspunkt i våtmarksbegrepet slik det er definert i Ramsar-konvensjonen, og dermed bør dekke et bredt spekter ulike våtmarkstyper, gjør de uttalte hovedmålene med planen at hensynet til naturmangfold blir nedprioritert.

Med tanke på de historisk store tapene av våtmark, og de mange artene truet i ulike typer våtmark, vil det være naturlig å bedre levebetingelsene for truede fugler og andre arter gjennom våtmarksrestaurering rettet mot truede arter. Blant de sterkt truede fuglearter som kan dra nytte av våtmarksrestaurering som målbevisst skal bedre leveforholdene for rødlistede arter kan svarthalespove,

vipe, myrrikke og knekkand nevnes. Særlig restaurering i tilknytning til kulturlandskap i lavlandet vil virke positivt for disse artene.

Vi vil trekke frem restaureringsprosjektene ved [Slevdalsvatnet, Farsund](#) og [Rusasetvatnet, Ørlandet](#). Dette er positive prosjekt som raskt har gitt en forbedring i økologisk tilstand, samtidig som de er ansett som verdifulle innslag hos lokalbefolkning og kommuner.

I naturmangfoldmeldinga er bevaring og restaurering av våtmark, sammen med forbedring av tilstand i henhold til vannforvaltningsplanene, regjeringens viktigste tiltak for å følge opp Aichi-mål nr. 15 fra Biomangfoldkonvensjonen (CBD): *Innen 2020 er økosystemene mer robuste, og det biologiske mangfoldets bidrag som karbonlager er forsterket gjennom bevaring og restaurering, inkludert restaurering av minst 15 prosent av forringede økosystemer. Dette bidrar dermed til reduksjon av og tilpasning til klimaendringer og bekjempelse av forørkning.*

- NOF anbefaler at det det i tillegg til den generelle potten for restaurering av myr og annen våtmark (Kap. 1420, post 38) blir opprettet en fast post med 50 mill. kr til målrettet våtmarksrestaurering for rødlistede arter. Klima- og miljødepartementet (KLD).

2. Vi trenger mer kunnskap om norsk natur

En treffsikker naturforvaltning må gjøres gjennom solid kunnskap om hvor truede arter finnes, og med oppdatert kunnskap om bestandene. God kunnskap om tilstanden i økosystemene er nødvendig for sikre befolkningens gode økosystemtjenester og fremtidig verdiskapning. Stadig nye måter å bruke områdene på gjennom omstilling av landbruksnæringene, utbygging og annet arealbruk gjør sammen med pågående klimaendringer at arbeidet med kunnskapsinnhenting er en vedvarende prosess.

Lista fuglestasjon (Vest-Agder) og Jomfruland fuglestasjon (Telemark)

Fuglestasjonene på Jomfruland og Lista befinner seg langs internasjonalt viktige hovedtrekkruiter for fugler langs Norges sørlige kystlinje, hhv. i Kragerø i Telemark og i Farsund i Vest-Agder. Ved begge fuglestasjonene overvåkes fugletrekket daglig vår og høst. Fuglestasjonene er de eneste i Norge hvor det foregår et årlig standardisert overvåkingsopplegg av trekkende fugler. Ved utgangen av 2017 har overvåkingen ved fuglestasjonene pågått i 28 år, og tidsseriene inneholder etter hvert en unik dokumentasjon av utviklingen i fuglefaunaen i Norge. Fortsatt sikring av langtidsseriene fra fuglestasjonene er kritisk viktig for å følge bestandsutviklingen for våre trekkfugler. Også våre land har et nettverk av fuglestasjoner, og det er et ønske om bedre koordinering og faglig samarbeid mellom landene. Ved fuglestasjonene har man muligheter til å gjøre faglige undersøkelser bl.a. knyttet til fuglenes helse, kondisjon og hekkesuksess som ikke dekkes av annen naturovervåking.

Fugler er spesielt godt egnet som indikatorer for miljøtilstand. Dette skyldes ikke bare at de er lette å registrere, men også fordi de raskt responderer på negative og positive påvirkningsfaktorer, slik det også kommer frem i NOU-rapport 2005:5 – *Enkle signaler i en kompleks verden. Forslag til et nasjonalt indikatorsett for bærekraftig utvikling.*

En bedre og mer forutsigbar finansiering av aktivitetene ved fuglestasjonene på Lista og Jomfruland bør prioriteres høyt for å sikre kontinuiteten i en velfungerende og etablert naturovervåking. Totalt får de to stasjonene 420 000 kroner fra Miljødirektoratet årlig, men de totale utgiftene er på ca. 1,2 mill. kr. Stasjonene klarer å opprettholde driften på et minimumsnivå gjennom midlertidig bistand fra NOF/Natur og Fritid, og mindre bevilgninger fra Bess Jahre stiftelsen, Viltfondmidler o.l. I tillegg holdes kostnadene nede med betydelig dugnadsinnsats og frivillighet.

- NOF anbefaler at det opprettes en egen, fast budsjettpost for Lista Fuglestasjon og Jomfruland Fuglestasjon på 1,2 mill. kr (Kap. 1410, post 21). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Ekstensiv overvåking av hekkefugl

Ekstensiv overvåking av hekkefugl (TOV-E) er et overvåkningsprogram for terrestriske (landlevende) hekkefugler i Norge. Pågående klimaendringer og relativt raske endringer i måten vi bruker arealene på (innen f.eks. innen skogbruket), samt problematikk knyttet til nedbygging av naturarealer, øker betydningen av et godt overvåkningsprogram for våre hekkefugler. I tillegg til å utgjøre et solid og avgjørende fundament for bl.a. rødlistekomitéens vurderinger av truede fuglearter, er overvåkingen av stor betydning for å vurdere den økologiske tilstanden i ulike naturtyper. Slik kan vi sette inn tiltak når det er nødvendig.

Budsjettet for TOV-E er per dags dato på cirka 1,4 mill. kr. Med over 100 deltakere legges det ned en betydelig innsats i prosjektet for svært begrensede midler. Det er knyttet store utfordringer til å klare å holde på kvalifisert feltpersonell i prosjektet, som bare får utbetalt kost- og kjøregodtgjørelse og standard feltillegg for sitt viktige arbeid.

- NOF anbefaler å øke bevilgningene til TOV-E med 1,6 mill. kr, til totalt 2,5 mill. kr (Kap. 1410, post 21). Klima- og miljødepartementet (KLD).

SEAPOP - sjøfuglovervåking

Med mer enn 3 mill. par hekkende sjøfugler på Svalbard og Jan Mayen til sammen, og omtrent 2 mill. par langs kysten av fastlandet, utgjør norske sjøfuglbestander 20-25 % av alle sjøfuglene som hekker i Europa. Norge har dermed et betydelig nasjonalt og internasjonalt forvaltningsansvar for sjøfugler. De ti siste årene har tilbakegangen for kystnære sjøfugler vært på rundt 30 %, mens tilbakegangen for mer pelagiske arter har vært på nærmere 40 %. Av de 28 helt marine sjøfuglartene som opptrer i norske farvann i løpet av året, er 16 nå rødlistede.

Det landsdekkende programmet for overvåking av sjøfugler langs kysten av Norge og i havområdene, SEAPOP, har gitt oss verdifull informasjon om bestandstrender, levesett og arealbruk for norske sjøfugler. Med økte næringsinteresser og aktivitet, ikke minst i form av petroleumsaktivitet, i Barentshavet, bør SEAPOPs økonomiske fundament styrkes.

SEAPOP-budsjettet er på 17,8 mill. kr. Av disse kommer 13,3 mill. kr fra KLD, 2,5 mill. kr fra Olje- og energidepartementet, mens NORDOG bidrar med 2 mill. kr. Budsjettet til SEAPOP var stort sett uforandret frem til 2017, da det kom en økning på 3 mill. kr fra KLD. Resten av finansieringen kommer fra viltfondsmidler o.l.

Siden oppstarten av SEAPOP i 2005, har ikke bevilgningene til programmet tatt høyde for nasjonal pris- og lønnsvekst. Overvåkingen av nøkkellokaliteter legger dermed stadig større beslag på bevilgningene, og gir lite rom for sentrale analyser og modellverktøy. Det er også behov for bedre overvåking av mange av våre andre sjøfuglkolonier, flere av dem klassifisert som IBA-områder (Important Bird and Biodiversity Area).

I de senere årene har bruk av lysloggere gjennom programmet SEATRACK gitt oss særdeles verdifull informasjon om sjøfuglers arealbruk utenom hekketiden. SEATRACK viser at Barentshavet er et viktig område for sjøfugler som hekker langs store deler av kysten vår. Dette programmet må videreføres, da informasjon om fuglers bruk av areal er essensielt for å kunne forvalte området når ønsket fra ulike næringer øker i nordområdene.

- NOF anbefaler å øke bevilgningene til SEAPOP med 10 mill. kr (Kap. 1410, post 21). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Overvåkning av landbrukslandskapet -3Q

Blant fuglebestandene på landjorda er det kulturlandskapsfuglene som viser størst nedgang i bestandene over det meste av Europa. Fugleovervåkingen i 3Q er et overvåkingsprogram som er spesielt designet for overvåking av nettopp disse fuglebestandene i Norge. I Norge er det jordbrukslandskapet som opplever de raskeste endringene basert på skiftende politiske satsninger. Derfor er 3Q og fugleovervåkingen spesielt godt egnet til å måle effekten av landbrukspolitikken på biologisk mangfold. Fugleovervåkingen i 3Q kompletterer både Tov-e og SEAPOP slik at vi får en god oversikt over bestandstrendene til de fleste fuglearter i Norge.

Midlene til 3Q bevilges av Landbruk- og matdepartementet (LMD), men overvåkingen av fugler skjer med midler fra Miljødirektoratet. Midlene dekker bare besøkt ved hver overvåkingsflate hvert tredje år. Optimalt hadde vært hyppigere ettersom fugleovervåkingen i 3Q er alene om å fokusere på fugler i jordbrukslandskapet.

- 3Q-prosjektet må få langsiktig og riktig finansiering til å styke overvåkingen av fugler gjennom 3Q-prosjektet. Kap. 1410, post 21. Klima- og miljødepartementet (KLD).

Økologisk grunnkart

Det er behov for bedre økologisk forståelse for å forstå hvilke faktorer som styrer bestandsutviklingen for ulike arter, hvordan ulike menneskelige aktiviteter og forstyrrelser påvirker naturmangfoldet og arters leveområder. Når den økonomiske aktiviteten og utbyggingsaktiviteten er høy, må kunnskapsgrunnlaget også være tilstrekkelig.

Styrket kunnskapsinnhenting vil komme forvaltningen og næringslivet til gode gjennom mer treffsikre tiltak og beslutninger, og gjennom å ta vare på intakte økosystemer og de fornybare ressursene vi skal utnytte i et økologisk bærekraftig samfunn. Derfor er et godt utviklet [økologisk grunnkart](#) viktig. Dette er i tråd med Energi- og miljøkomiteens ønske i behandlingen av naturmangfoldmeldinga der de foreslår: «*Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med et økologisk grunnkart med naturtyper, arter og landskapstyper.*»

Vi har fortsatt for lite kunnskap om hvor de viktigste områdene for biologisk mangfold er, og paraplyorganisasjonen for de biologiske foreningene i Norge, Sabima, anslår at kun en fjerdedel av de spesielt verdifulle naturområdene våre er kartlagt. NOF anbefaler å øke bevilgningene til etableringen av et økologisk grunnkart med 50 mill. kr (Kap. 1410, post 21). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Prosjekt - overvåking

Økning budsjett 2019 (Kap. 1410, post 21)

Lista og Jomfruland fuglestasjon	0,8 mill. kr
TOV-E	1,6 mill. kr
SEAPOP	10 mill. kr
Økologisk grunnkart	50 mill. kr
Total økning	62,4 mill. kr

3. Forbedre forholdene for truede arter gjennom handlingsplaner

Regjeringen vil at truede arter og naturtyper skal ivaretas gjennom å gi dem status som prioriterte arter eller naturtyper. For mange arter og naturtyper er dette en dynamisk og treffsikker metode for å hindre at disse får en forverret status. I forbindelse med utarbeidelsen av naturmangfoldloven, ble det lagt opp til at et relativt høyt antall arter skulle prioriteres. I Ot. prp. nr. 52 (2008–2009) vises det til utredninger fra Direktoratet for naturforvaltning: Direktoratet mente at 400 arter totalt var aktuelle som prioriterte arter. Under Stortingets behandling av naturmangfoldmeldinga, mente Energi- og miljøkomiteen at ambisjonsnivået for prioriterte arter og utvalgte naturtyper burde være slik det ble lagt opp til i forbindelse med utarbeidelsen av naturmangfoldloven. For prioriterte arter eller naturtyper, blir det opprettet egne forskrifter og handlingsplaner.

Siden 2013 er det kun prioritert fem arter og én naturtype. Men hundrevis av truede arter står på vent for å få sammenstilt kunnskapen om trusler, slik at det kan bli gitt konkrete forslag til tiltak for å bedre en negativ utvikling. For fugler vil [handlingsplaner](#) være særlig effektivt for mange arter. Utfordringene for en spesiell art kan være komplekse, knyttet både til forhold her hjemme, under trekket og der den overvintret. Det vil være behov for å sammenstille kunnskap og foreslå beskyttende tiltak på en mest mulig treffsikker måte.

Fugler har ikke alltid klart definerte økologisk funksjonsområder, slik prioriteringer av arter gjerne forutsetter. NOF mener at det uavhengig om en fugleart prioriteres eller ikke, haster med å utvikle nye handlingsplaner. Handlingsplaner med redningstiltak trengs fordi fuglearter som blir borte er i strid med nasjonale og internasjonale miljømål, representerer konkrete naturtap og utgjør en utarming av økosystemene. Nærmest ufattelige 2 355 arter er truet i Norge. Likevel har Miljødirektoratet så langt bare utarbeidet handlingsplaner for 13 av dem. Fem av handlingsplanene i Norge er laget for truede fuglearter, hvorav kun én er prioritert under naturmangfoldloven (dverggås). Sammen med et målrettet arealvern, er handlingsplaner rettet mot konkrete arter det mest effektive tiltaket for å oppnå Stortingets mål om å stanse tapet av naturmangfold innen 2020. Dette vil være i tråd med forpliktelsene i Biomangfoldkonvensjonen (CBD).

Statsbudsjettet må øke potten til truede arter og naturtyper, slik at arbeidet for truede arter kan komme i gang etter intensjonene. Innsatsen for å bedre forholdene for rødlistede arter er et langsiktig arbeid i forvaltningen. Stadig kutt i bevilgningene til arbeidet lammer forvaltningens evne til å møte problemstillingene.

Handlingsplan for sjøfugl

Statsbudsjettet for 2017 gav 1 mill. til utarbeidelse av handlingsplan for sjøfugl. De omfattende og komplekse klimaendringene som nå skjer i havet, gjør at det er viktigere enn noen gang å kontrollere de andre faktorene som påvirker sjøfugler negativt, som for eksempel fiskerier, oljeforurensning, miljøgifter, marin forsøpling, forstyrrelser i hekketiden og fremmede arter. Vi ber om at KLD vurderer behovet for nye midler for å videreføre/slutføre arbeidet.

Handlingsplan for arter i jordbrukslandskapet

Flere fuglearter med jordbrukslandskapet som levested er i tilbakegang. Intensivt jordbruk har ført til at arter som åkerrikse, svarthalespove, storspove, vipe og sanglerke er truede arter. [Den samlede tilbakegangen hos europeiske fugler tilknyttet jordbruket har vært på over 50 % de siste 30 årene.](#) Siden fugler er gode miljøindikatorer tyder fuglenes tilbakegang på en generell nedgang i naturmangfoldet, inkludert økosystemer og arter som gir mennesket viktige tjenester som vannrensing og pollinering.

I Norge er det først og fremst den kritisk truede åkerrikse som har vært gjenstand for spesiell overvåking og tiltak. Erfaringene viser at det har vært utfordrende å etablere en livskraftig bestand av riksefuglen med dagens landbruksdrift. En oppdatert handlingsplan for arten er nå på trappene, og NOF har utarbeidet faktagrunnlaget for denne. I faktagrunnlaget foreslår vi en egen handlingsplan for fugler i jordbrukslandskapet. Truslene og årsakssammenhengene er sammenfallende for mange av artene, og tiltak som gagnar en art vil kunne bedre bestandssituasjonen for flere. Bevaringsrettede virkemidler for truede fuglearter i jordbruket innbefatter tiltak som utsatt slått, utsatt eller mindre

gjødsling, bevaring av kantsoner, heving av grunnvannsnivå, mosaikk-jordbruk og endret slåttmønster i visse utvalgte områder. Dersom en slik handlingsplan foreslår kraftfulle tiltak som senere blir satt ut i livet, kan vi kanskje igjen få livskraftige fuglebestander i jordbrukslandskapet, og ikke kunstig åndedrett for fuglearter på grensen til utryddelse.

NOF ønsker at det utarbeides en handlingsplan for arter i jordbrukslandskapet etter mønster fra arbeidet med handlingsplanen for sjøfugl. Arbeidet med å tilrettelegge for fugler og annet naturmangfold vil bidra til bedre økosystemtjenester for hele befolkningen.

- NOF anbefaler å øke bevilgningene til truede arter og naturtyper med 70 mill. kr. (Kap. 1420, post 21 økes med 25 mill. kr Kap. 1420, post 82 økes med 35 mill. kr, Kap. 1411, post 70 økes med 10 mill. kr). Klima- og miljødepartementet (KLD).
- NOF anbefaler å videreføre arbeidet med handlingsplan for sjøfugl, og sette av 1 mill. til dette arbeidet i egen budsjettpost. Kap. 1410, post 21). Klima- og miljødepartementet (KLD).
- NOF anbefaler at det opprettes en egen budsjettpost for utarbeidelse av en handlingsplan for arter i jordbrukslandskapet, etter mønster fra handlingsplanen for sjøfugl (Kap. 1410, post 21). Klima- og miljødepartementet (KLD).

4. Bekjempingen av fremmede arter i norsk natur intensiveres

Vi er glade for at regjeringen vil følge opp Stortingets vedtak nr. 679, fra 23. mai 2016 i forbindelse med behandlingen av S. Her slås det fast at svartelisten over fremmede, skadelige organismer skal oppdateres fortløpende, slik at alle artsgrupper og naturtyper gjennomgås hvert femte år. Artsdatabankens arbeid med å fastsette rødlister over truede arter og naturtyper, samt svartelisten over fremmede, skadelige organismer, er en viktig basis for naturforvaltningen i Norge. Imidlertid er det viktig at det settes av tilstrekkelige midler til å gjennomføre arbeidet.

En art regnes som fremmed når den spres av mennesker til et sted eller en region hvor den ikke er naturlig utbredt, og ikke kommer seg til ved hjelp av naturlig spredning. Fremmede arter er en av de store truslene mot naturlig flora og fauna. Mange av dem fortrenger de stedegne artene, eller påfører naturlig flora og fauna andre typer skader. Enkelte steder kan fremmede arter spre seg over store områder, og dermed gjøre ekstra stor skade. Arter som er definert å ha svært høy (SH) eller høy risiko (HI) bør prioriteres i forvaltningens arbeid. I tillegg til å hindre ny spredning av fremmede arter, må det bevilges økonomiske midler til å fjerne etablerte forekomster av fremmede arter.

Flere handlingsplaner mot fremmede enkeltarter bør utarbeides, samtidig som bevilgningen til eksisterende planer bør økes. Amerikansk mink har allerede en handlingsplan, og er prioritert fordi den gjør betydelige skader i norsk natur, blant annet gjennom predasjon på sjø- og vannfugl. Etablerte bestander finnes nå langs hele kysten og i innlandet. Dyrene har sin opprinnelse fra rømte individer fra pelsdyroppdrett. Risikovurderingen er satt til SH. Siden handlingsplan mot amerikansk mink ble lansert i 2011, har Statens naturoppsyn (SNO) jobbet med uttak av mink. Problemet med amerikansk mink er imidlertid så omfattende at det trengs betydelig økte økonomiske midler til arbeidet med å fjerne eller kraftig desimere bestanden i Norge.

Også spredning av vekster med skadelig effekt på naturmangfold er utbredt. Planting av fremmede treslag (bl.a. sitkagran og norsk gran i områder den ikke har tilhørighet) og spredning av disse treslagene er negativt for naturlig forekommende fuglearter og øvrig naturmangfold. Ny planting av granskog i områder der den ikke har en naturlig forekomst må stanses, samtidig som planteskog bestående av fremmede treslag bør fjernes og områdene rehabiliteres. Dersom vi venter med dette arbeidet, vil opprydningskostnadene bare øke.

- NOF anbefaler at post Kap. 1420 post 37 (skogplanting) fjernes, og at midlene på rundt 10 mill. kr overføres til en ny post kalt «bekjempelse av fremmede arter». Utgangspunktet for posten bør være tildelingskriterium for oppryddingspostene i Kap. 1420, post 39, 69 og 79, altså opprydningsarbeid av naturskadelige elementer. Klima- og miljødepartementet (KLD).

5. Kompetanseheving i den kommunale naturforvaltningen

Endret arealbruk er den viktigste årsaken til tap av naturmangfold og nedadgående bestander av truede arter. Det meste av forvaltningen av norsk natur bestemmes av kommunene, som er en viktig samarbeidspartner for fylkesmenn og Miljødirektoratet for å nå nasjonale miljømål. Bredden i de kommunale oppgavene blir stadig større, noe som er i tråd med regjeringens ønske om større kommunalt selvstyre.

Selv om lover og forskrifter legger føringer for arealutnyttelse og andre vedtak som påvirker naturverdier, trengs både arbeidskapasitet og naturfaglig kompetanse for å behandle saker på en best mulig måte for naturmiljøet. Arealplanlegging og plan- og byggesaker er felt der man må ta viktige avveininger mellom ulike interesser, samtidig som man planlegger for ivaretagelse av økosystemtjenester og naturmangfold i et lengre perspektiv.

I behandlingen av naturmangfoldmeldingen i 2016 viste Energi- og miljøkomiteen til nettopp dette. Samtidig refererte komiteén til at 61 % av landets kommuner ifølge NIVI Analyse (NIVI Rapport 2014:1) har 0,5 årsverk eller mindre tilgjengelig for å drive samfunnsplanlegging. Videre ble det anslått at 32 % av kommunene har 0,5 årsverk eller mindre til arealplanlegging, og at kun 28 % av kommunene kan sies å ha et «fagmiljø» for å ivareta kommunens arealplanlegging.

Situasjonen er uholdbar, med klart negative konsekvenser både for naturmangold og fornuftig samfunnsøkonomisk planlegging. Et flertall på Stortinget bad derfor regjeringen utarbeide en statlig planretningslinje for naturmangfoldplanlegging i kommunene etter mønster fra «Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene» som så dagens lys i 2008.

Et viktig skritt på veien vil være å videreføre arbeidet med kommunedelplaner. Regjeringen gjennomførte i 2016 og 2017 et forsøksprosjekt med kommuneplanarbeidet i utvalgte kommuner. NOF ønsker at denne ordningen utvides til alle landes kommuner. Slik kan kommunene få oversikt over hvilken natur som særlig bør ivaretas, samtidig som publikum og organisasjoner inkluderes i prosessen. Energi- og miljøkomiteen påpekte også at dette vil styrke lokalt engasjement og selvstyre.

- NOF anbefaler en ny post i statsbudsjettet på 35 mill. kr for å sikre naturfaglig kompetanse og kommunedelplaner for naturmangfold i kommunene (Kap. 571 eller 572). Klima- og miljødepartementet (KLD).

6. Fortsett den gode utviklingen for norske skoger

Et samfunn med mindre bruk av fossil energi vil raskt medføre større utnyttelse og foredling av råvarer fra hav og land. Skal dette være naturvennlig og bærekraftig, må virkningene på blant annet fuglelivet og øvrig naturmangfold ikke være negative, og ressursene vi tar ut må ikke overstige naturens produksjon av ny biomasse. Nærmere 60 % av artene i Norge lever i skog, og det er i våre siste rester med gammelskog at vi finner det største mangfoldet og de sjeldneste artene.

Skogen er det økosystemet med dårligst naturtilstand i naturindeksen. Mer intensiv drift vil derfor være dårlig nytt for naturmangfoldet i skogen. Hele 75 % av skogene våre har vært flatehogd og omgjort til plantasjeskoger. Selv om norsk skog i gjennomsnitt blir eldre, er andelen gammelskog urovekkende lav: bare 2,4 % er over 160 år. I et økologisk perspektiv er skogen bare i konfirmasjonsalder når den er hogstmoden. En slik tidlig hogst har konsekvenser for fuglearter som hønehauk, hakkespetter, lappmeis, lavskrike, storfugl og andre som foretrekker eldre skog i sine leveområder. For mange arter lav, sopp og annet naturmangfold er konsekvensene enda større – lista over truede arter med tilhold i gammel skog er skremmende lang. Og kunnskapen om nøyaktig hvor disse lever mangler i stor grad.

Gamle trær og død ved er gode indikatorer på tilstanden i skogen. Selv om Landsskogstakseringen viser at andelen død og døende trær har økt i norske skoger, er andelen død ved fortsatt lav, og langt fra jevnt fordelt i skoglandskapet. Dagens kulturskoger inneholder kun 15–30 % av mengden død ved i lite menneskepåvirket skog. Det kreves mange tiltak for å bedre forholdene for skogens naturmangfold før et nytt «industrieventyr» med økt uttak av tømmer kan lanseres. Vi mener derfor at det må stilles strenge krav til hvor det bygges nye skogsveier, og at bevilgningene til veier må reduseres.

Stortinget har bestemt at 10 % av skogen skal vernes. Et slikt mål ansees som nødvendig for å hindre et videre tap av naturmangfold, og krever at man verner et rikt utvalg skogtyper. Imidlertid uteblir de nødvendige bevilgningene til skogvernet. Med dagens bevilgninger til skogvern, vil det ta 30 år før målet er nådd. Tar det så lang tid, vil mange av våre siste rester av naturskoger være hugget. Hogst i verneverdige områder foregår nå, og derfor haster det å øke budsjettposten til skogvern.

- NOF foreslår å redusere bevilgninger til skogsbilveier med 175 mill. kr (kap. 1149, post 71 og kap. 1150, post 50). Klima- og miljødepartementet (KLD).
- Potten til skogvern bør økes til 800 mill. kr (kap. 1420, post 35). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Andre innspill:

Faunakriminalitet fortsatt et problem i Norge

Oktober 2017 lanserte BirdLife International en fersk rapport om omfanget av faunakriminalitet rettet mot fugler i Europa. Denne typen lovbrudd er fortsatt et problem både her hjemme og i utlandet. NOF stod for oppsummeringen av situasjonen i Norge, og i vårt land er det anslått at mellom 5 200 og 34 500 fugler drepes på ulovlig vis hvert eneste år. Vi anser ulovlig jakt og fangst, reirplyndring, ødeleggelse av reir og egg, samt ulovlig eksport og import av fugler og egg som de viktigste ulovlighetene rettet mot fugler i Norge.

Også annen faunakriminalitet, som brudd på vernebestemmelser, ulovlig fiske m.m. er utbredt i Norge. Et godt oppsyn, samt oppfølging av tips krever et økt økonomisk handlingsrom.

- NOF anbefaler å øke bevilgningene til bekjempelse av miljøkriminalitet med 20 mill. kr (Kap. 400, post 01). Justis- og beredskapsdepartementet (JD)

Øk støtten til frivillige organisasjoner

Frivillig arbeid har stor verdi for samfunnet. Gjennom aktiviteter som skjer i medlemsbaserte, frivillige organisasjoner skapes verdier som informasjonsarbeid, kartleggings- og registreringsarbeid, arbeid for og med barn og unge, viktige innspill til forvaltningen og uvurderlige bidrag til den demokratiske debatten. Norge er avhengig av de mange tusen personene som legger ned tid og ressurser for å jobbe med å fremme de interessene og verdiene de mener er viktige. Egenverdien i denne innsatsen er enorm.

Næringsvirksomheten i Norge er stor, og utbyggingspresset er høyt. NOF er blant organisasjonene som ser det store behovet for faglig kunnskap om viktige naturverdier, og for å styrke organisasjonen i takt med utfordringene for norsk natur.

- Bevilgningene til frivillige organisasjoner og allmenntilgunnige stiftelser anbefales økt til 70 mill. kr (Kap. 1400, post 70). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Ta vare på verneområdene

Naturreservat og andre verneområder har behov for bedre ivaretagelse. Gjennom vårt nettverk av aktive ornitologer får vi jevnlig inn rapporter om manglende ivaretagelse av viktige verneverdier. Dette er oftest knyttet opp til forstyrrelser, både lovstridige og som følge av dårlig kanalisering og tilrettelegging. Riktig kanalisering i form av stier og informasjonstiltak vil beskytte sårbar natur, samtidig som naturopplevelsene og forståelsen for vernebehovet øker hos publikum. Mange verneområder har også behov for restaurering og skjøtsel i tråd med forvaltningsplanene.

Oppsynet i mange naturreservater og andre verneområder, inkl. oppsynet med viktige forekomster av truede fuglearter, er kritisk dårlig. NOF påpekte dette overfor Miljødirektoratet i 2016, som mente dette var et resultat av at de budsjetterte midlene til slikt oppsyn har blitt gradvis redusert de seinere årene. Dette rammer kapasiteten for oppsyn av verneområder over hele landet.

- Bevilgningene til skjøtselstiltak og oppsyn i verneområdene bør økes til 120 mill. kr (Kap. 1420, post 31). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Nye nasjonalparker i lavlandet nødvendig

Under Stortingets behandling av naturmangfoldmeldinga, ble det påpekt at nasjonalparker er nødvendige for å sikre et representativt utvalg av større, sammenhengende områder uten tekniske inngrep mot fremtidig ødeleggelse. Det ble også påpekt at dagens nasjonalparker ikke sikrer et representativt utvalg av naturverdier. Mer kystnatur og områder i lavlandet må få nasjonalparkstatus.

Et flertall av Energi- og miljøkomiteén bad regjeringen utarbeide en supplerende nasjonalparkplan innen 2020. NOF vil understreke betydningen av at dette arbeidet utføres. Det er i lavlandet vi finner det største naturmangfoldet, og mange av de mest truede artene.

- Bevilgningene til arbeidet med opprettelsen av nye nasjonalparker bør økes til 100 mill. kr (kap. 1420, post 34). Klima- og miljødepartementet (KLD).

Kunnskapen om naturmangfold styrkes gjennom informasjonssenter

I regjeringens naturmangfoldmelding fra 2016 står det: «Miljødirektoratet gjennomførte i april 2014 en spørreundersøkelse – som i all hovedsak svarte til en slik undersøkelse i EU-landene – for å kartlegge befolkningens kunnskap om naturmangfold. Undersøkelsen viste at nordmenn er mindre bekymret og ser på tap av naturmangfold som et mindre problem enn det innbyggerne i EU-landene sett under ett gjør. Undersøkelsen viste samtidig at befolkningens kunnskap om naturmangfold og om tap av naturmangfold er begrenset. Blant annet føler nordmenn seg dårligere informert enn hva innbyggerne i EU gjør (31 mot 45 prosent). Samtidig var det generelt stor enighet om at norske myndigheter bør gjennomføre tiltak for å beskytte naturmangfoldet, og at myndighetene bør informere innbyggerne bedre om viktigheten av naturmangfold.»

Med andre ord er Norge på etterskudd med å informere befolkningen om viktigheten av naturmangfold, inkl. verdien av intakte våtmarker. Dette får høyst sannsynlig konsekvenser også for hvilke prioriteringer som gjøres både politisk og samfunnsmessig, med følger for bærekraftig naturforvaltning og ivaretagelse av økosystemtjenester. Opprettelsen av flere naturinformasjonssenter der folk ferdes og naturverdiene er store, f.eks. tilknyttet viktige våtmarksområder, bør være en prioritert oppgave for regjeringen.

- NOF anbefaler at bevilgningene til naturinformasjonssenter økes til 100 mill. kr (kap. 1420, post 85). Klima- og miljødepartementet (KLD)